

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

THE STRUCTURE OF THE METHODOLOGICAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHERS IN MUSICAL ART

Стаття присвячена актуальній проблемі музичної освіти – формуванню методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Для вирішення означеної проблеми особливо значенням є праці сучасних науковців у сфері музичної педагогіки, які вивчали специфіку методологічних знань, умінь, методологічної діяльності, методологічної культури вчителя музичного мистецтва. Однак, у вітчизняній та зарубіжній музично-педагогічній думці проблема формування методологічної компетентності вчителя музичного мистецтва ще не стала предметом цілісного дослідження.

Метою статті було теоретичне обґрунтування структури методологічної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Методологічна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва формується в процесі методологічної навчальної діяльності, яка є як проявом здібності самостійно думати, порівнювати різні точки зору, виявляти свою власну позицію, науково обґрунтовувати та професійно обґрунтовувати її, досліджувати проблеми педагогіки професійної та загальної музичної освіти (Е. Абдулін).

Аналітичний розгляд та вивчення методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва дало можливість визначити види означеної діяльності: мотиваційно-цільовий, інформаційно-когнітивний, науково-діяльнісний, рефлексивно-самовдосконалювальний. З'ясовано, що методологічна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва є динамічним особистісно-професійне утворенням, яке відображає рівень самостійності наукового мислення вчителя і володіння ним методологією дослідження музичної освіти та базується на системі методологічних компетенцій, спрямованих на застосування наукових методів пізнання для вирішення проблем музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Структура методологічної компетентності включає систему відповідних компетенцій: мотиваційних, когнітивних, дослідницьких, самовдосконалювальних, які забезпечують ефективність методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва

Ключові слова: методологічна компетентність, методологічна діяльність, методологія музичної освіти, методи пізнання, майбутній учитель музичного мистецтва.

The article is about actual problem of musical education such as forming the methodological competence of the future teachers in musical art. Exists works of contemporary scientists in the sphere of musical pedagogy, who studied the specific of methodological knowledge, skills, methodological activity, methodological culture of teacher in musical art for solving such problem with special meaning. However, the problem of forming methodological competence of teacher in musical art in motherland and foreign musical pedagogical thought hasn't become the subject of whole exploration. That's why the aim of the article was the theoretical basement of the structure methodological competence of the future teacher in musical art. Methodological competence of the future teacher in musical art has been forming in process of the methodological learning activity that would be able the show of such skills as self-thinking, comparing different points of view, showing its own position, basing scientifically and professionally it, exploring the problems of pedagogy in professionally and common musical education. (E. Abdulin).

Analytical view and studying of methodological activity of teacher in musical art give the opportunity to define the kinds such activity as motive aimed, informative-cognitive, science-activity, reflexive-self-improving.

So methodological competence of the future teacher in music art is a dynamic individual professional creating, which reflects the level of selfish in science thinking of teacher and has possession by him of methodology exploration in musical education and bases on a system of methodological competence, directed on using science methods of cognition for solving the problems of musical performing and musical pedagogical activity.

The structure of methodological competence includes the system of comparing competence: motivate, cognitive, exploring, reflexive self-improving, which provide affectivity of methodological activity teacher in musical art.

Key words: methodological competence, methodological activity, methodology of musical education, methods of cognition, future teacher in musical art.

УДК 378.081.013:785.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-2-17>

Лі Лицюань,

аспірант кафедри теорії музики і вокалу Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Постановка проблеми в загальному вигляді. Освіта України знаходиться в стані активного реформування, що пов'язано із залученням країни до європейського контенту. У ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що отримання вищої освіти «... передбачає здобуття особою поглиблених теоретич-

них та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [2].

Євроінтеграційні зміни відбуваються і в мистецькій освіті. Вони стосуються підвищення рівня методологічної компетентності вчителя музичного мистецтва, діяльність якого пов'язана з інформаційним пошуком, аналізом, синтезом, узагальненням, діагностикою, конструюванням, моделюванням, педагогічним експериментом, інтерпретацією та науковою творчістю в сфері музичного мистецтва й музичної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на необхідність і важливість методологічної діяльності вчителя, учені досліджують шляхи вдосконалення методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої педагогічної освіти. У вивченні означеної проблеми особливо значеннєвими є праці сучасних науковців у сфері музичної педагогіки Є. Абдуліна, А. Козир, Н. Кьон, Н. Овчаренко, О. Олексюк, В. Орлова, А. Растригіної, О. Ребрової, які досліджують методологічні знання і вміння, методологічну діяльність, методологічну культуру вчителя музичного мистецтва.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У вітчизняній та зарубіжній музично-педагогічній думці проблема формування методологічної компетентності вчителя музичного мистецтва ще не стала предметом цілісного дослідження. Тому існує нагальна необхідність у виявленні компонентного складу структури методологічної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Метою статті є теоретичне обґрунтування структури методологічної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний учитель музичного мистецтва повинен володіти інноваційною інформацією і мати такий науковий інструментарій, який забезпечить ефективність формування музичної культури дітей, зростання пізнавального інтересу учнів до музичного мистецтва і потреби в заняттях музичною творчістю. Все це передбачає відмову від сцєнтичного спрямування в опануванні майбутніми педагогами-музикантами методологією музичної педагогіки і музичного мистецтва на основі оволодіння окремими методологічними знаннями, вміннями та перехід у площину методологічної компетентності.

Оволодіння означеною компетентністю студентами уможливлено в процесі навчання в закладі вищої мистецько-педагогічної освіти. Усвідомлення сутності та обґрунтування компонентів структури методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва базується на знанні специфіки методологічної діяльності педагога-музиканта.

Одним із основоположників вчення про *методологічну діяльність вчителя музики*, його мето-

дологічну культуру є Е. Абдулін, який говорить про актуальність і необхідність методологічної діяльності вчителя-музиканта і приходиться до узагальнення, що у сфері музично-педагогічної освіти завжди існувала думка про спрямування професійної діяльності вчителя музичного мистецтва на формування духовної культури учнів, збагачення емоційно-ціннісного світу дітей, а опанування методологічними знаннями і вміннями не відносилось до першочергових завдань фахової підготовки учителів музики [1, с. 4]. Однак процес саморозвитку, самовдосконалення вчителя музичного мистецтва неможливий без уміння аналізувати свою мистецько-педагогічну діяльність; пошуку ефективних методів навчання і виховання музичним мистецтвом; вивчення інноваційних методів, методик, технологій музичного розвитку учнів (Е. Абдулін, Н. Овчаренко).

Сутність методологічної діяльності Е. Абдулін розглядає як прояв здібності самостійно думати, порівнювати, співставляти різні точки зору, виявляти свою власну позицію, науково та професійно обґрунтовувати її, досліджувати проблеми педагогіки професійної та загальної музичної освіти. Думку вченого автор вважає доцільною, адже важко уявити собі творчого вчителя музики, який не аналізує результати власної мистецької діяльності та результати навчальної діяльності учнів.

Аналітичний розгляд та вивчення методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва дало нам можливість визначити види означеної діяльності: мотиваційно-цільовий, інформаційно-когнітивний, науково-діяльнісний, рефлексивно-самовдосконалювальний.

Мотиваційно-цільовий вид методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва відображає цільове спрямування, розвиток пізнавального інтересу, потреби в методологічній діяльності для вирішення професійних завдань.

Змістово-когнітивний вид методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва відображає систему теоретико-методологічних, міждисциплінарних, фахових наукових знань, умінь та володіння методами пошуку й опрацювання інформаційних джерел, збирання даних для дослідження.

Науково-діяльнісний вид методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва відображає систему практичних умінь створювати концепцію й обирати доцільні методи дослідження, здійснювати саме дослідження, інтерпретувати результати та підводити його підсумки.

Рефлексивно-самовдосконалювальний вид методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва відображає вміння аналізувати, усвідомлювати, узагальнювати власний досвід методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва з метою підвищення професійного рівня. Усі види

методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва знаходяться в детермінованому зв'язку з його діяльними функціями (рис. 1).

Основу будь-якого виду компетентності складає певна система компетенцій (здатностей), кожна з яких, у свою чергу включає комплекс знань та вмінь. Відповідно, необхідно розглянути сутність методологічних знань і вмінь, які є базою для методологічних компетенцій, що утворюють методологічну компетентність вчителя музичного мистецтва.

Сучасний погляд на зміст методологічних знань і вмінь учителя музичного мистецтва відбивають робочі програми для студентів-музикантів факультетів мистецтв закладів вищої педагогічної освіти.

У робочій програмі з «Методології музично-педагогічної освіти» (2014–2015 навчальний рік), розробником якої є О. Олексюк, виокремлено методологічні знання і вміння, якими повинен оволодіти майбутній учитель музичного мистецтва, зокрема *знання* [3, с. 5]: соціальної значущості музично-педагогічної освіти, сутності музично-педагогічної науки і практики, змісту методології музично-педагогічної освіти, особливостей методологічної культури вчителя музики, змісту методологічного аналізу, музично-педагогічного аналізу; базові методологічні вміння: здійснювати професійний аналіз літератури філософського, загальнонаукового і прикладного характеру, пов'язаного з педагогікою музичної освіти, виявляти особистісну професійну рефлексію стосовно змісту, процесу музичної освіти, власної викладацької діяльності, конструювати музично-освітній процес, творчо застосовувати здобуті методологічні знання. Автору імпонує думка О. Олексюк щодо спрямування методологічної підготовки вчителя музичного мистецтва на виявлення соціальної значущості музично-педагогічної освіти, а також – особистісної професійної рефлексії стосовно змісту, процесу музичної освіти, власної викладацької діяльності.

Сформованість методологічних знань і вмінь є передумовою формування методологічних компетенцій і методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Наразі у навчальній програмі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з «Методології музично-педагогічних досліджень», розробником якої є А. Растригіна, до основних *методологічних знань* автором віднесено знання [4]: принципів побудови, форм, і способів науково-дослідницької музично-педагогічної діяльності, сучасних підходів до методології наукового дослідження, філософсько-культурологічних засад

музично-педагогічної освіти, ключових понять сучасної методологічної культури нового типу: проект, технологія, рефлексія, основних методичних характеристик та складових музично-педагогічного дослідження, специфіки дослідно-експериментальної діяльності на рівні магістратури та вимог до написання кваліфікаційного дослідження тощо.

З метою формування методологічної культури, науковець пропонує наступний комплекс *методологічних умінь*, який забезпечить ефективність майбутньої професійної діяльності в якості вчителя музичного мистецтва [4]: володіння методологічним аналізом для теоретичного осмислення музично-педагогічних проблем; орієнтація в понятійному апараті наукового дослідження, розуміння змісту теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження та вміння використовувати їх у власній науковій діяльності; органічне поєднання та співвіднесення теорії, методики та практики в процесі підготовки кваліфікаційної роботи; виконувати різноманітні види науково-дослідницької діяльності; планування, організація й підведення підсумків дослідно-експериментальної роботи в галузі музично-педагогічної освіти тощо.

Методологічна компетентність вчителя музичного мистецтва є важливим і необхідним елементом його *методологічної культури*. У наукових доробках Е. Абдуліна ґрунтовно розроблено основи методологічної культури вчителя музики. Науковець зазначає, що її становлення сьогодні є невід'ємною частиною професійної підготовки вчителя музики і визначає її зміст, який включає [1, с. 9]: зацікавлене ставлення до методології педагогіки музичної освіти, розуміння її цінності для практичної діяльності й особистості вчителя музики; засвоєння професійно зорієнтованих методологічних знань; засвоєння способів, методів дослідницької музично-педагогічної діяльності і їх творче застосування в ситуації методологічного



Рис. 1. Взаємозв'язок видів і функцій методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва

аналізу літератури й практичної навчально-дослідницької музично-педагогічної діяльності.

Визначаючи зміст методологічної культури педагога-музиканта-дослідника та вчителя музики, О. Олексюк справедливо наголошує, що він є для них різним. Якщо перший має відкривати нові знання, їх «виробляти», то завдання вчителя музики полягає у грамотному, творчому впровадженні їх у практику. Метою вивчення майбутніми вчителями музичного мистецтва методології музично-педагогічної освіти є забезпечення методологічної підготовки на засадах компетентнісного підходу [3, с. 4].

Згідно влучної думки А. Растригіної, методологічна культура майбутнього педагога-музиканта включає здатності: мислити системно, самостійно порівнювати та зіставляти різні точки зору, виявляти власну позицію, науково обґрунтовувати і професійно відстоювати її на основі набуття знань з основ методології як учіння про організацію науково-дослідницької діяльності в галузі педагогіки музичної освіти [4].

Сутність методологічної культури вчителя музичного мистецтва, окрім сформованих методологічних знань і вмінь, розкриває мотиваційно-ціннісний та компетентнісний аспекти особистості, оскільки важливим є: налаштованість особистості на здобуття таких знань і вмінь, інтерес і потреба в методологічній діяльності для підвищення результатів власної мистецько-педагогічної праці та для самовдосконалення упродовж життя; сформованість методологічної компетентності, що забезпечує дослідження проблем музичної педагогіки і музичного мистецтва та ефективність їх застосовувати на практиці; ціннісне ставлення до методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Природа методологічної компетентності вчителя є такою, що одночасно вона є і результатом навчання, і засобом саморозвитку. Методологічна компетентність особистості являє собою синергичну сукупність компетенцій, що визначає загальний рівень самостійності наукового мислення, тобто – означений вид компетентності є не просто сумою сформованих компетенцій, а системним утворенням компетенцій, що значно підвищує рівень самої методологічної компетентності.

Так, *методологічна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва* – це динамічне особистісно-професійне утворення, яке відображає рівень самостійності наукового мислення вчителя і володіння ним методологією дослідження музичної освіти та базується на системі методологічних компетенцій, спрямованих на застосування наукових методів пізнання для вирішення проблем музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Теоретичні дослідження в сфері музичної педагогіки, аналіз сучасних навчальних програм підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва,

та методологічної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва дали нам змогу визначити *структуру методологічної компетентності*, яка включає компетенції: мотиваційні, когнітивні, дослідницькі, самовдосконалювальні.

До *мотиваційних компетенцій* входять: здатність до усвідомлення цінності сформованих мотиваційних компетенцій у методологічній діяльності вчителя музичного мистецтва; здатність до активізації цілей, мотивів, інтересів, потреб у процесі методологічної діяльності педагога-музиканта; здатність до особистісної актуалізації в методологічній діяльності.

Когнітивні компетенції включають: здатність до усвідомлення цінності сформованих когнітивних компетенцій у методологічній діяльності вчителя музичного мистецтва; здатність до здобуття знань та вмінь на чотирьох рівнях методології музичного, зокрема вокального мистецтва, застосування наукових методів пізнання в професійній діяльності (методологічного аналізу досліджень в сфері музичного мистецтва, аналізу інформаційних джерел, збирання даних для опрацювання в сфері педагогіки музичного мистецтва та дотичних до неї наук, узагальнення результатів теоретичного дослідження), теоретичного обґрунтування методик, технологій музичного навчання, виховання, розвитку тощо; здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку самостійного науково-теоретичного мислення та переведення його в особистісну рису.

До *дослідницьких компетенцій* входять: здатність до усвідомлення цінності сформованих дослідницьких компетенцій у методологічній діяльності вчителя музичного мистецтва; здатність до застосування практичних умінь з методології музичного, зокрема вокального мистецтва та наукових методів пізнання в професійній діяльності (визначення базових понять дослідження; обґрунтування наукових підходів, принципів; розробки інноваційного наукового продукту, здійснення експериментальної роботи; узагальнення результатів експериментального дослідження; написання різних видів наукових або науково-методичних робіт: доповідь, есе, стаття, тези, рецензія, методичні матеріали, кваліфікаційна робота); здатність до зростання власних науково-пошукових якостей дослідника.

Самовдосконалювальні компетенції включають: здатність до усвідомлення цінності сформованих самовдосконалювальних компетенцій у методологічній діяльності вчителя музичного мистецтва; здатність до засвоєння інновацій теорії та методології музичного мистецтва, музичної педагогіки, музичної освіти та застосування їх у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва; професійної рефлексії та підвищення рівня майстерності у використанні наукових методів

пізнання в дослідженнях музично-педагогічного спрямування; здатність до розвитку мотивації пізнання, сприймання, пам'яті, інтелекту, науково-творчого мислення власної особистості у процесі методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Висновки. За результатами дослідження з'ясовано, що методологічна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва – це динамічне особистісно-професійне утворення, яке відображає рівень самостійності наукового мислення вчителя і володіння ним методологією дослідження музичної освіти та базується на системі методологічних компетенцій, спрямованих на застосування наукових методів пізнання для вирішення проблем музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Структура методологічної компетентності включає систему відповідних компетенцій:

мотиваційних, когнітивних, дослідницьких, самовдосконалювальних, які забезпечують ефективність методологічної діяльності вчителя музичного мистецтва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абдуллин Э.Б. Методология педагогики музыкального образования : учебник для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 272 с.
2. Закон України «Про вищу освіту». Київ, 01. 07. 2014. № 1335-VII. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu/>.
3. Олексюк О.М. Методология музично-педагогічної освіти : робоча програма навчальної дисципліни для спеціальності 8.02020401 «Музичне мистецтво» Київ : Київський університет імені Б. Грінченка, 2014. 24 с.
4. Растрюгіна А.М. Методология музично-педагогічних досліджень: навчальна програма. Режим доступу : <https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php>.